

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבידור יוחסין

שאלת כשרות כתובה שאחד משני שמותיו של החתן

נכתב בין השיטין

תיק בית הוראה שעי" בית הדין מס' 25-תשי"ט

נושא השאלה

בכתובה של ר' יהודה אריה נמצאו כמה חששות לכשרותה. במנין השנים נכתב בכתיב מלא "שישים" במקום בכתיב חסר "ששים". שם החתן נכתב בפעם הראשונה "יהודה נ"י אריה", ובפעם אחרת "יהודה" ובין השיטין "אריה", ולא נכתב קיום בסוף הכתובה על התלייה שבין השיטין (ניכר ממנה שלפני הכתיבה לא בירר הכותב את שמו המלא של החתן, וסבר ששמו יהודה, ואחרי שסיים לכתוב נודע לו ששמו גם אריה, ואז הוסיף את השם הנוסף היכן שיכל להוסיף).

השאלות לדיון

- אם טעה בכתיבת הכתובה והוצרך לתלות תיבות בין השיטין, כיצד עליו לקיימן.
- טעה בכתיבת השם של החתן או הכלה או אבותיהם, האם הכתובה פסולה, ומה הדין בחתן שיש לו שני שמות, כגון יהודה אריה, וטעה וכתב רק שם אחד.
- אם העדים שחתמו על הכתובה הראשונה שנמצאה בה טעות קיימים וזוכרים ההתחייבות הראשונה, האם יכולים לכתוב כתובה חדשה עם זמן הראשון.
- כשכותבים כתובה דאשתכח בה טעותא, האם צריך לקרוע השטר הראשון.
- טעה בכתיב של השנה, במקום כתיב חסר כתב כתיב מלא, האם פוסל את הכתובה.

תשובה

- א. שנינו בתוספתא ז"ב פי"א ה"ה: שטר שיש בו מחק או תלוי, מגופו פסול שלא מגופו כשר. ואם החזירו למטה אפילו מגופו כשר. וזגמי ז"ב קס ז אמר ר' יוחנן תלויה מקוימת כשרה. ופי' רש"ס טעה הסופר

והגיה ותלה תיבה או שתים בין שיטה לשיטה ואח"כ קיימה בסוף השטר כמו שאנו כותבין תיבה פלונית דביני חיטי שריר וקיים. ופסק הרמב"ם מלוה ולוה פכ"ז ה"ח כל המחקין כולן לריך שיכתוב קיומיהן בסוף השטר ויאמר אות פלונית או שיטה פלונית על מחק או תלויה והכל קיים. וכתב המ"מ צ"ס הרשב"א שמקלת מרבותיו כתבו דוקא מחק, אבל תלויה אע"פ שאינה מקוימת אינה פוסלת את השטר, אלא שאין למדין ממנה, אבל המחק שאינו מקויים פוסל כל השטר שאני אומר תנאי היה בו ומחקו. והרשב"א עצמו סובר שאין המחקין פוסלין אלא שאין למדין מהן. וכתב המ"מ שכ"י מלשון הרמב"ם שאמר כל המחקין וכלל תלויות עמהן, נראה שדין אחד להם. וברמב"ם גירושין פ"ד ה"י: גט שמחק בו אות או תיבה או שתלה בין השיטין, אם מטופס הגט ה"ז כשר, ואם מן התורף אינו גט, ואם חזר ופירש בסוף הגט שאות פלונית תלויה או על המחק אפילו מתורף הגט כשר כשאר שטרות. וכתב הש"ך סי' מד ס"ק יד דהתם מיירי שמוכת מתוך השטר מה היה המחק, ואפ"ה התורף פסול. אמנם התומים שם ס"ק ז תמה דזכיכר אפילו בתורף כשר, כמו בזווי דאינון ונמחק. ועיי' נה"מ שם ס"ק ה דכונת הש"ך דגוף הדבר המחוק אף שעדיין ניכר אין למדין ממנו.

ובשו"ע חו"מ סי' מד סעי' ה: אם יש בשטר מחקים או תלויות וכו' לריך לקיימם קודם והכל שריר וקיים וכו' ואם היה בגופו של שטר, דהיינו שם הלוח והמלוה והמעות, נפסל השטר אם לא קיימם. וברמ"א: וי"א שאם היה מחק ולא נתקיים, פסול כל השטר, שאם היה כתוב חוצה לבעל השטר ונמחק, אח"כ מוכח מתוך השטר מה היה המחק אז לא נפסל השטר.

וכתב צאגודה כתובות פ"ב אות כז צ"ס רבינו מנחם צשכל טוב: אם עשה מחק או טשטוש בכתובה, או דילג תיבה או אות, קודם שיכתוב שריר וקיים לריך לכתוב בשיטה אחרונה כל גירוע שבתיבה פלונית, דביני חיטי או בריש חיטי או בעיולי חיטי או דעל המחק, שריר וקיים, ואז לא תהא פסול בכתובה. ע"כ. וכתב צנחלת שבעה סי' ב אות טו-טז: אם דילג הסופר אות או תיבה והגיה בין השיטין, יקיים קודם "שריר וקיים", ויכתוב אות פלוני דביני חיטי וכו', דין קיומה. ואם כתב תיבה חוץ לשיטה יותר משאר שורות, יכתוב תיבה פלונית דחוץ לשיטה, דין קיומה. ואם יש אות או תיבה על הגליון יכתוב תיבה פלונית דעל הגליון, דין קיומה.

ב. לא הזכיר שם הבעל או האשה בגט, אם הגט כשר או פסול, נחלקו ראשונים בריש פרק כל הגט. לדעת ר"י שהציא המרדכי הגט כשר כיון דעדי מסירה כרתי והעדים מעידים דלזו נמסר הגט מצעלה, ולדעת הר"ן הגט פסול. ואם טעו צ"ס וכתבו שם אחר, פסק בשו"ע סי' מט סעי' ו: טעו צ"ס הלוח או המלוה וכתבו ראובן במקום שמעון או שטעו בסכום המעות, יכתבו שטר אחר וכו', ויש מי שאומר שאפילו אם לא כתבו אחר, אם יתברר הדבר שהוא ט"ם כשר. וצנחלת שבעה סי' ב אות יז: אם טעה הסופר בגופו של שטר, דהיינו שם הלוח והמלוה והמעות, נפסל השטר אם לא קיימם, אבל אם קיימם כשר. חו"מ סי' מד. וא"כ אין חילוק בין טופס לתורף. אבל מהר"ם מינץ סי' קט כתב צ"ס אגודה דאם טעה צ"ס החתן

והכלה או שלא הזכיר שמותן ושם המדינה, פסולה, ואין תולין ביני חיטי, גם שם העיר אין כותבין ביני חיטי. וכתב עוד בשם מהר"ם דהיכא דטעה הסופר וכו' או בשם החתן והכלה או בשמות האבות, דאין מועיל תיקון כלל לקיים אותה בסוף, רק לכתוב כתובה אחרת. ואפשר דבכתובה החמירו, וג"ל הטעם משום דבשטר אף אם לא נזכר שם המלוה נמי כשר, ולכן אם כתבו ביני חיטי וקיימו נמי כשר, וראיה לזה מהא דאם כתב יוסף בן יעקב עד וטעה בשם אביו דכשר, דלא יהא שלא כתבו כל עיקר, וה"נ דכוותה, משא"כ בכתובה דלא מגי בלאו הכי, שצריך להזכיר שם החתן והכלה וכו' וע"כ אין לו תקנה אפי' אם קיים אותו לבסוף וכו' (ודלא כשו"ת בית דוד אבהע"ז סי' מט ושצט בנימין סי' קיט וסו"ס רפו ויד אהרן סי' סו ביאור הכתובה אות נו ושער המפקד ה"ל כתובות נהר פקוד אות יד שמועיל קיום אף בשמות החתן והכלה). ע"כ בנח"ש שם. וכ"כ בדבר משה אבהע"ז סי' רט וס' ויען אברהם אבהע"ז סי' יג, עיי' אולנה"פ נוסח הכתובה אות קס ובהשמטות שם.

אמנם אם טעה בשם החתן בפעם הראשונה שמוזכר בכתובה, ואח"כ בפעמים האחרות כתב שמו כתיקונו, כתב בשצלי הלקט ח"צ סי' סז שאפשר שיש להכשירו בלא קיום. לפיכך בניד"ד שצפעס ראשונה כתב "ני"י" בן שני שמותיו "יהודה נ"י אריה" ויש מקום לטעות שגם ה"ני"י" הוא חלק משמו, כיון שצפעס השניה לא חזר על כך, אפשר שיש להכשיר טעות זו גם בלי קיום, אך עדיין קמה וגי'טצה הטעות השניה שהחמיר את השם אריה ותלה אותו בן השיטין, כיון ששם זה נראה כתוספת, יש מקום לפסול הכתובה.

והנה פסק בשו"ע סי' קכט סעי' יד: מי שיש לו ב' שמות כותבין ראובן דמתקרי שמעון, ואם כתב ראובן שמעון יש מי שאומר שהוא פסול. וכתב הרמ"א עפ"י תה"ד סי' רלד דאם נקרא בשני השמות ביחד או שעולה כך לס"ת כשר. וכתב בגט פשוט שם ס"ק סג דכל זה הוא צמי שנקרא בשעת לידה בשם א' ואח"כ נשתנה שמו לשם שני, אבל אבל אם משעת לידת האדם בשעת מילתו נקרא בשני השמות ביחד, אם יכתוב ראובן דמתקרי שמעון יהיה פסול. ועיי' שדי חמד מערכת גט סי' לו אות ה דאם נקרא בשני השמות ביחד, חשיב שינוי השם ופסול, ואע"פ שעדי מסירה ראו מסירת הגט מיד הבעל הזה לידי האשה הזו, אם בגט עלמו כתוב שהבעל הוא איש שמו אחר ממה שנקרא צפי כל, לא יועילו עדי מסירה להכשירו (ויש להסביר הדברים עפ"י מש"כ בכתה"מ סי' מה ס"ק ב ומקור חיים ה"ל פסח סי' תמח ס"ק ט שאם מכר קרקע ע"י שליח והשליח חתם בשטר, אע"פ שהיו עדים שעשאו שליח למכור קרקעו, לא מהני חתימת השליח, דכל שאינו מוכח הראיה מתוך השטר ובעינין לירוף עדים שידעו שזה הוא שלוהו, הראיה שבשטר לא נקרא ראיה כלל וחספא בעלמא הוא, עיי"ש ובנחל ינחק סי' מה אות ב ענף א שכן ביאר ד' הקלוה"ח שם (ועיי' אבני נזר או"ח סי' שלח ושד"ח מערכת חמץ ומלה סי' ט אות ו שיי"ח על הכתה"מ). ואף בניד"ד, כיון ששטר כתובה הוא שטר ראיה, אם אין הראיה מוכחת מתוך השטר, כגון שכתב שם הבעל יהודה בזמן ששמו יהודה אריה, דינו כחספא בעלמא). ועיי' שד"ח שם שמי"מ אם יש לו שני שמות מחולקים, שיש שקוראים אותו בשם זה לבד ויש שקוראים אותו בשם אחר לבד, וכתב אחד מהם, כשר. ועיי"ש שכן הביא

בשם שו"ת שו"מ ח"א סי' קא, ושם אריה סי' עג, ותפארת יוסף סי' לא. ועוד עיי' בשדי חמד באסיפת דינים על מערכת גט סי' יא הביא להקשות על השו"מ שמתר עלמו בח"ג סי' לה דהכשיר בדיעבד כיון דעדי מסירה יודעין אותו, וחסר אין דינו כמוזייף מתוכו.

והנה בניד"ד ששם החתן הוא יהודה אריה וטעה וכתב יהודה בלבד, אם נקרא צפי כל צפני השמות כאחד, הכתובה פסולה, אבל אם נקרא לפעמים בשם זה ולפעמים בשם אחר, אם כתב רק שם אחד אינו כמו טעות בכתיבת השם, ואי אפשר לומר שדינו כחספא בעלמא, וכמו שכתב בשד"ח.

ג. בשו"ע סי' מט סעי' ו הוצא מחלוקת ראשונים אם בשטר אמרינן כבר עשו עדים שליחותן שאינם יכולים לכתוב את השטר עוד פעם. המחבר בשו"ע שם פסק שאם טעו בתורף יכתבו שטר אחר ולא אמרינן כבר עשו עדים שליחותן. והרמ"א כתב בשם י"א (ר"ן גיטין כט ע"א מדפי הרי"ף) דאפי' כתבו שטר כבר לא שייך בשטרות לומר עשו שליחותן כל זמן שלא נכתב בו קנין ומחוסר עדיין נתינה לצעליו. וי"א (שו"ת הרשב"א ח"ג סי' יב) דאין שייך בשטרות כלל לומר כבר עשו עדים שליחותן. ופ"י הסמ"ע ס"ק יב דדוקא בגט דכתיב ציה וכתב ונתן ולמדין מיניה דלריך שיכתוב הצעל או שלוחו כמותו, שם שייך לומר שכבר עשו שליחותן, משא"כ בשאר שטרות. ועיי' ש"ך ס"ק ט שהשיג על הרמ"א וכתב דלכו"ע דוקא כשטעו כותבין שטר אחר ולא אמרינן שעשו שליחותן, הלא"ה אמרינן עשו שליחותן.

ובסי' מג סעי' טז פסק בשו"ע עדים שראו הקנין ואיחרו לכתבו עד אחר זמן, אם זוכרים לזמן הקנין יכתבו הזמן מאותו היום. וכתב בנחלת שבעה סי' יג "נוסח כתובה דאשתכח בה טעותא" אות צ: אם העדים עלמס כאלן שהיו חתומים תחת הכתובה הראשונה, היו יכולים לכתוב בעלמס, דמאחר שטעו לא עבדו שליחותייהו, אע"פ שדעות יש בזה בחו"מ סי' מט מ"מ הכי פסק בסמ"ע סי' מג ובסי' שפו, ועיי' בטור אבהע"ז וב"י סי' קכז ובטור חו"מ סי' נד וכו', ואם טעו אפי' עד מאה פעמים יכולין לכתוב שטר אחר. ולכן העדים הראשונים יכולין לכתוב מזמן הראשון ואין לריכין להקנות בקנין מחדש, ומכ"ש שאין לריכין להזכיר יום הכתיבה, וסברא היא דאם טעו הרי לא עשו שליחותייהו, ואם לא עשו שליחותייהו הוי כמי שלקחו מיד בקנין ולא חתמו עד לזמן מרובה, דגם הם לא עשו שליחותייהו עד אשר חתמו, ושם הוי הדין דאם זוכרין זמן קנין הראשון יכתבו הזמן מאותו היום, כדאיתא בחו"מ בשו"ע סי' מג סעי' טז, וה"כ כן.

ועיי' אגרות משה אבהע"ז ח"ג סי' כו שכתב עוד עלה אם יש מקום פנוי תחת הכתובה, לכתוב נוסח זה: באשר שכתבו בהכתובה שהיא צת לוי מחמת שמכנו על דברי אביה שרשאין לחתום, ונדענו עתה שאינו לוי, לכן כותבים אנחנו וחותמים ע"ז שאינו לוי, והכתובה היא לפלונית צת פלוני ככתוב בהכתובה וכו'. וטוב יותר לכתוב כתובה שניה ששם לא איכפת לן אם עדים אלו או אחרים. ע"כ.

ובנד"ד שעדי הכתובה לפנינו וזוכרים החתן והקנין, יכולים להוסיף קיום בשולי הכתובה על התיקונים שיש לעשות בה, כולל על התואר "ני"י" שכתב בפעם הראשונה על שם החתן בין שני שמותיו, שאין זה

חלק מעלם השם, וכן על תליית שמו השני בין השיטין.

ד. בנחלת שבעה סי' יג סס: ראוי לכתוב בכתובה זו: וקרענו כתובה קמייתא דאשתכח בה טעותא. דנהי דלא היתה יכולה לגבות באותה כתובה מחמת טעות הפוסל אותה, מ"מ יש לחוש שמא תחדש אותה עוד פעם בפני אחרים ותראה לפניהם כתובה הראשונה הנכתבת בטעות, והם יחדשו לה כתובה אחרת. ע"כ ה. בשו"ע אבהע"ז סי' קכו סעי' ב: בשלישי ברביעי בחמישי מלאים יו"ד, בשני ובששי חסרים. וכתב בפר"ח ס"ק ב יש טועים מזה וכותב גם חמישים צ"ב יודין, וליתא ואחין ראוי לכותבו כי אם ציו"ד א' וכן כתוב בתורה. ע"כ. ועיי' מהר"ם מינץ סי' קט שששים יש לכתוב חסר, שכן נכתב בתורה (בראשית ה כג), ועיי' פנים מאירות ח"ב סי' פח ויד אהרן סי' קכו הגה"ט ס"ק כח ונחלת שבעה סי' ז.

ומ"מ אם טעה וכתב מלא במקום חסר, כתב בח"מ סי' קכו ס"ק ו וס"ק יג וב"ש ס"ק ז דכשר, אפי' לא ניתן עדיין אלא נכתב. ועיי' גט מקושר סי' קכו ס"ט וכנה"ג סי' סו הגה"ט ס"ק לו ושמש לדקה סי' ד. וכאן המקום לעורר ולהזהיר כמש"כ צ"ב שולחן העזר סי' ו שמלה לצ"ב אות ז: המנהג להראות את הכתובה קודם החופה להרצ דמתא לראות אם אין בו טעות, וכן ראוי לעשות. ומעתה יש לעורר על הרבנים אשר גלילתם הולך וסובב כך וכך פרמאות עד כי א"א להם להגיע בכל מקומות מושבותיהם, ובפרט אם יש איזה חתונות ציוס אחד, וסומכים דבר חו"ק על השו"ב אשר רוצם ככולם אינם יודעים בטיב גיטין וקדושין ואינם בקיאים בהם ובשמותיהן, וכותבין הכתובות וכו' ויבואו לידי שגגות מרוב חסרון ידיעתם, כאשר הנסיון מעיד ע"ז. ע"כ. וכתב בשו"ת אפרקסתא דעניא סי' פא שקבלה יש צידו שקלקול בכתובה גורם קלקול השלום, ובפחד יחזק אות כתובה כתב דגורם גזירה רעה לצנים ר"ל. ובשבת בנימין סי' רעז כתב שמלא כתובה שנכתבה שלא כדין קרא לחזן וקרע הכתובה והעבירו מתפקידו.

מסקנות

א. אם העדים הראשונים לפנינו זוכרים ההתחייבות והזמן של הכתובה הראשונה, יכתבו קיום על התיקון שבין השיטין, ויחתמו. ואם אינם לפנינו או שאינם זוכרים העדות, מן הראוי לכתוב כתובה חדשה שיזמנה הוא בזמן כתיבתה, לפי הנוסח של כתובה "דאישתכח בה טעותא", וקורעים את הכתובה הראשונה.

ב. יש להזהיר ולעורר שאת הכתובות יכתבו רק מי שבקי ויודע הלכות הכתובה, ולאחר חקירת השמות כראוי, וחיי שיכתוב כתובה מי שאינו בקי ויודע בהלכות אלו, שעלול להכשל ולהכשיל.

אברהם דוב לויין.

ב

מש"כ בלות צד"ה אמנס: לפיכך בניד"ד שצפעס ראשונה כתב "ני"י" צין שני שמותיו "יהודה נ"י אריה", ויש מקום לטעות שגם ה"ני"י" הוא חלק משמו.

לכאורה מכיון ששם צעס "ני"י" לא שכיח, ומקובל שהוא ראשי תיבות ל"נרו יאיר", א"כ אין חשש שיטעו שהוא שם, וא"כ יש להכשיר טעות זו בלא קיום, בלא הטעם שכתב כת"ר, מכיון שצפעס השניה לא חזרו ע"ז.

ומטעם זה גופא יש להכשיר אף שצפעס השניה הוסיף "אריה" ותלה אותו ולא קיימו, דמכיון שצפעס הראשונה התיקון הוא צעס, א"כ שמו הוא "יהודה אריה", וזו הוכחה על התיקון השני, ואין לריך לקיימו. ולריך לזה חיפוש בספרים.

שמואל חיים דומב.